

the books' journal

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ • ΓΡΑΜΜΑΤΑ • ΤΕΧΝΕΣ • ΙΔΕΕΣ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ

(L)

Μηχανές με συναισθήματα

[Γιώργος Ναθαναήλ \(/kritikes/logotexnia/author/22928-giwrgosnathanahl\)](/kritikes/logotexnia/author/22928-giwrgosnathanahl)

Τρίτη, 30 Ιανουαρίου 2024 10:40

Niklas Elmehed / Nobel Prize

Ο Καζούο Ισιγκούρο, φιλοτεχνημένος από τον πορτρετίστα των βραβείων Νόμπελ, Niklas Elmehed.

**Καζούο Ισιγκούρο, *Η Κλάρα και ο Ήλιος*,
μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου, Ψυχογιός,
Αθήνα 2021, 384 σελ.**

Στο όγδοο κατά σειρά βιβλίο του, Η Κλάρα και ο Ήλιος, και το πρώτο που έγραψε μετά το βραβείο Νόμπελ, το οποίο κέρδισε το 2017, ο Καζούο Ισιγκούρο πραγματεύεται την πιο δύσκολη και παράδοξη των σχέσεων (για εμάς, τουλάχιστον, που ζούμε στο σήμερα, μέχρι να μας διαψεύσει – και για τούτο– ο καιρός), αυτήν δηλαδή με ένα ανθρωποειδές με «συναισθήματα», την Κλάρα, καθώς και τη νομιζόμενη σχέση της με τον θεικό ζωοδότη της, τον Ήλιο. Η κριτική μπορεί να διαβαστεί συμπληρωματικά με το κείμενο του Γιώργου Ναθαναήλ «Άνθρωποι και μηχανές», το οποίο δημοσιεύεται στο τεύχος 149 του Books' Journal, που κυκλοφορεί, αλλά και με το κείμενο «Σκέπτομαι. Υπάρχω κιόλας;», γισ το βιβλίο του Ταν Μακ Γιούαν, Μηχανές σαν κι εμένα (Πατάκη 2019): <https://booksjournal.gr/kritikes/logotexnia/4712-skeftomai-yparxo-kiolas> ([/kritikes/logotexnia/4712-skeftomai-yparxo-kiolas](https://booksjournal.gr/kritikes/logotexnia/4712-skeftomai-yparxo-kiolas))

I

Στα χάρτινα λεξικά του πραγματικού κόσμου, μια φίλη ορίζεται ως «πρόσωπο γυναικείου φύλου, με το οποίο συνδέεται κανείς με σχέση αμοιβαίας αγάπης, αφοσίωσης και κατανόησης, χωρίς να υπάρχει συγγένεια ή ερωτικό ενδιαφέρον».

Στον κόσμο της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ), κατ' αναλογία, μια Τεχνητή Φίλη (ΤΦ) μπορεί να οριστεί ως «ανθρωποειδές (για λόγους πολιτικής ορθότητας, και αποφυγής της παραδοξολογίας δεν χρησιμοποιούμε τον

όρο «ανδροειδές», παρ' όλο που η Google έχει ονομάσει έτσι ένα ολόκληρο λειτουργικό σύστημα για κινητά) γυναικείου φύλου, με το οποίο συνδέεται κανείς με σχέση αμοιβαίας αγάπης, αφοσίωσης και κατανόησης, χωρίς να υπάρχει συγγένεια ή ερωτικό ενδιαφέρον». Το σχήμα είναι εξόφθαλμα οξύμωρο — εκτός και αν τα αισθήματα αγάπης, αφοσίωσης και κατανόησης που προσομοιώνει το ανθρωποειδές είναι τόσο πειστικά, ώστε θα είναι δυνατόν να συνάψουμε σχέση με αυτό.

Στο όγδοο κατά σειρά βιβλίο του, *Η Κλάρα και ο Ήλιος*, και το πρώτο που έγραψε μετά το βραβείο Νόμπελ, το οποίο κέρδισε το 2017, ο Καζούο Ισιγκούρο στοιχηματίζει ακριβώς σε αυτό – στο να βυθιστούμε σε ένα τέτοιο ψυχολογικό μετείκασμα. Ο συγγραφέας πραγματεύεται την πιο δύσκολη και παράδοξη των σχέσεων (για εμάς, τουλάχιστον, που ζούμε στο σήμερα, μέχρι να μας διαψεύσει –και για τούτο– ο καιρός), αυτήν δηλαδή με ένα ανθρωποειδές με «συναισθήματα», την Κλάρα, καθώς και τη νομιζόμενη σχέση της με τον θεϊκό ζωοδότη της, τον Ήλιο.

Η Κλάρα νιώθει ευτυχισμένη όταν η μικρή Τζόσι, 13 χρονών, την επιλέγει –για την ενσυναίσθηση και την παρατηρητικότητά της– για να της κάνει συντροφιά. Είναι ένα παλιότερο μοντέλο, και μπορεί όλες να έχουν βγει από την ίδια γραμμή παραγωγής, αλλά δεν είναι πανομοιότυπες. Μέχρι τότε η Κλάρα περίμενε, σαν κούκλα σε παιχνιδάδικο, και –όταν της δινόταν το προνόμιο– στη βιτρίνα, να την επιλέξουν. Τώρα πλέον είναι η Τεχνητή Φίλη της Τζόσι. Είναι φτιαγμένη για να την βοηθήσει, και να αναπληρώσει το κενό που αφήνει η Μητέρα, ένα απόμακρο αρχέτυπο με ομιχλώδη και σκοτεινά πλάνα για την κόρη της. Η Κλάρα έχει

κατασκευαστεί για να συντροφεύει παιδιά, όταν οι γονείς τους δεν μπορούν ή δεν θέλουν τα συντροφεύσουν· δηλαδή περίπου όπως συμβαίνει σήμερα με τα τάμπλετ, στα οποία οι γονείς συχνά εκχωρούν καθήκοντα νταντάς. Ή όταν τα κλείνουν για ατελείωτες ώρες στα φροντιστήρια, για το μέλλον τους, με τη γονική σχέση εξ ανάγκης να υποφέρει.

Την ιστορία διηγείται η ίδια η Κλάρα. Η ελαφρώς τυποποιημένη εκφορά του λόγου της έχει όλους τους περιορισμούς, τις ιδιαιτερότητες και τις μηχανιστικές προσεγγίσεις ενός ανθρωποειδούς, καθώς και της πρωτοπρόσωπης αφήγησης. Όλα περνάνε μέσα από αυτό το φίλτρο. Είναι ένα όχι πρωτόγνωρο, αλλά δύσκολο εγχείρημα. Η Κλάρα αναφέρεται στα κύρια ονόματα με κεφαλαίο γράμμα, όχι επειδή είναι γερμανικής κατασκευής, αλλά επειδή γι' αυτήν όλα είναι σύμβολα, μεταβλητές ενός προγράμματος, τα οποία επεξεργάζεται προκειμένου να βγάλει νόημα. Διευρύνει διαρκώς τα μη ανθρώπινα όρια της κατανόησης και «βιώνει» πολλές δύσκολες καταστάσεις, στις οποίες πρέπει να ανταπεξέλθει με αξιοπρέπεια και χάρη. Μα όταν η πολυπλοκότητα του κόσμου την κατακλύζει, τότε η πραγματικότητα αποδομείται σε γεωμετρικά σχήματα, σε μοτίβα, σε μεμονωμένες περιοχές ενδιαφέροντος και επέρχεται η σύγχυση —μέχρι να ακολουθήσει ένα είδος soft reset, και η Κλάρα να ξαναβρεί τα γράδα της. Όχι αλώβητη όμως, μιας και παθαίνει ένα είδος ψηφιακής κατάθλιψης.

Σε αντίθεση με τον Άνταμ του Ιαν ΜακΓιούαν, το επίσης ανθρωπόμορφο ρομπότ στο *Μηχανές σαν κι εμένα*, τον οποίο ο συγγραφέας περιγράφει λεπτομερειακά —ακόμη και στα σεντόνια που έχει ξαπλώσει έχει αφήσει μία μυρουδιά ζεστών

ηλεκτρονικών και του λαδιού που λιπαίνει τις αρθρώσεις του— η Κλάρα του Ισιγκούρο, ενός συγγραφέα που αποστρέφεται τις λεπτομερείς περιγραφές, είναι μία ιμπρεσιονιστική φιγούρα. Δεν είναι δικτυωμένη με τον υπόλοιπο κόσμο, και ολοκληρωτικά αφοσιωμένη στο έργο της: να είναι εκ κατασκευής πιστή Φίλη.

Ξαναγουρίζοντας στην ιστορία, η Κλάρα είναι μία πραγματικά χρήσιμη και συμπονετική Φίλη. Αρχικά, αρκετοί στον περίγυρο δεν τη συμπαθούν, αλλά με τον καιρό κερδίζει την εμπιστοσύνη τους, όταν διαπιστώνουν ότι δεν έχει τίποτα κακό. Είναι καλή μέχρις υπερβολής, σαν το ψωμί. Αυτό δεν σημαίνει ότι η συνύπαρξη με τους ανθρώπους είναι εύκολη, ή ότι η πρώτη εντύπωση δεν ξενίζει, παρ' όλο που αρκετά τέτοια ανθρωποειδή κυκλοφορούν σε αυτή την δυστοπική εκδοχή του κοντινού μέλλοντος. Όταν η Οικοδέσποινα ενός πάρτι, μία άλλη Μητέρα, πρωτοσυναντά την Κλάρα σε ένα πάρτι αναρωτιέται: *«Δεν ξέρει κανείς πώς να υποδεχτεί έναν επισκέπτη σαν εσένα. Και είσαι, εντέλει επισκέπτης; Ή μήπως να σου φερθώ όπως στην ηλεκτρική σκούπα [τόρα που οι σκούπες έγιναν ρομποτικές αυτό δεν ξενίζει τόσο]; Μάλλον αυτό έκανα προ ολίγου»*. Και αμέσως μετά, ρίχνοντας αλάτι στην πληγή και με την ενδημικά απολογητική στάση της αγγλοσαξονικής κουλτούρας στην άκρη της γλώσσας: *«Συγγνώμη»* —χωρίς να πολυσκεφτεί ότι μόλις έχει ζητήσει συγγνώμη από ένα ρομπότ.

Σταδιακά αποκαλύπτεται ότι το αγγλοσαξονικό σκηνικό της ιστορίας είναι η Βόρεια Αμερική, οι Ηνωμένες Πολιτείες του μέλλοντος. Η Τεχνητή Νοημοσύνη και η γενετική μηχανική έχουν αναδιαρθρώσει την κοινωνία και έχουν δομήσει έναν

τρομακτικά αβέβαιο και άδικο κόσμο. Εκεί, αμέτρητοι άνθρωποι έχουν χάσει τις δουλειές τους από τις μηχανές και βολοδέρνουν, επιβιώνοντας με κάποια μορφή ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, μία εθνική σύνταξη. Κι έχουν υπνωτιστεί ώστε να πιστεύουν ότι αυτό είναι καλό πράγμα: *«Δηλαδή μας λες, μπαμπά, πως χαίρεσαι που έχασες τη δουλειά σου;»* ρωτάει η Τζόσι. *«Εν ολίγοις, Τζόσι, ναι»*, απαντά εκείνος. *«Και δεν είναι πως έχασα πραγματικά τη δουλειά μου. Ήταν κι αυτό μέρος των αλλαγών. Ο καθένας από μας έπρεπε να βρει νέους τρόπους για να ζήσει τη ζωή του»*. Μία παραίτηση άνευ όρων και μια στροφή σε μία άσκοπη ζωή, όπου η ελπίδα μοιάζει με απόγνωση και με άρνηση – και το αντίστροφο, κάτι που κυριαρχεί στα βιβλία του Ισιγκούρο. Σαν εκείνη την ήρεμη απόγνωση που έχει ο μπάτλερ Στίβενς στα *Απομεινάρια μιας μέρας* ή τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ένα αλλόκοτο ίδρυμα στο *Μη μ' αφήσεις ποτέ*, ταγμένα να γίνουν δωρητές οργάνων. Μια ανάγλυφη εικόνα από *«τα πολλά στρώματα της αυτοεξαπάτησης και άρνησης που καλύπτουν την άποψη κάθε ατόμου για τον εαυτό του και το παρελθόν του»*, όπως έχει πει αλλού ο Ισιγκούρο.

Δεν ζουν όμως όλοι έτσι φριχτά. Στη χώρα χάσκει ένας βαθύτατος ταξικός διχασμός: Κάποια παιδιά, οι γονείς των οποίων διαθέτουν επαρκή μέσα, υποβάλλονται, μέσω γενετικής μηχανικής, σε ένα διανοητικό λίφτινγκ (*«lifted»* στο πρωτότυπο, *«αναβάθμιση»* στο ελληνικό κείμενο), ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν αυξημένες ικανότητες, να φοιτήσουν σε ένα καλό πανεπιστήμιο, να γίνουν απασχολήσιμοι και εύποροι. Αυτή η αναβάθμιση, ωστόσο, ενέχει κινδύνους. Μερικά αναβαθμισμένα παιδιά έχουν πεθάνει, όπως η

μεγαλύτερη αδελφή της Τζόσι. Ένα από αυτά τα αναβαθμισμένα παιδιά είναι και η Τζόσι, και η υγεία της έχει ήδη κλονιστεί, ίσως ανεπανόρθωτα.

Η Κλάρα ανησυχεί σοβαρά για την υγεία της Φίλης της και ζητάει βοήθεια από το υπέρτατο Ον. Γι' αυτήν είναι ο ζωοδότης Ήλιος, εκείνος που την τροφοδοτεί με ενέργεια μέσω των ακτίνων του, φορτίζοντας με ηλιακούς συλλέκτες τις μπαταρίες της. Ο Ήλιος μπορεί να επαναφέρει στη ζωή τους ανθρώπους. Πιστεύει ότι είναι ο μόνος που μπορεί να θεραπεύσει την Τζόσι, αρκεί να τον συναντήσει και να του το ζητήσει.

Πράγματι, η Κλάρα είναι προικισμένη με «συναισθήματα», αλλά και περισσή αφέλεια. Ίσως στα επόμενα μοντέλα η αδυναμία αυτή να έχει διορθωθεί, αλλά επί του παρόντος η Κλάρα πιστεύει ότι αν εξουδετερώσει τους εχθρούς του Ήλιου, και ειδικά εκείνη τη μεγάλη μηχανή που κυκλοφορεί στους δρόμους, βγάζει μαύρους καπνούς και προκαλεί μόλυνση, εμποδίζοντας τις ακτίνες του να φτάσουν στη Γη, η Τζόσι θα θεραπευτεί· ακόμη και αν απαιτείται να θυσιαστεί, αν δηλαδή χρειάζεται να χάσει ένα μέρος της δικής της λειτουργικότητας, προκειμένου να ηττηθούν οι εχθροί του Ήλιου.

Το μυθιστόρημα είναι –οριακά– επιστημονικής φαντασίας. Ο Ισιγκούρο δεν πλάθει φανταστικούς κόσμους, αλλά πιθανές προεκτάσεις του παρόντος. Άλλωστε, όπως έχει πει, δεν είναι ένας νατουραλιστικός συγγραφέας, δεν κυκλοφορεί παρατηρώντας, αλλά ό,τι γράφει πηγάζει από μέσα του. Δομεί, λοιπόν, έναν εσωτερικό κόσμο, αυτόν της Κλάρας και μία μη ανθρώπινη συνειδητότητα. Η εξιστόρηση προχωράει με τους συνήθεις βραδείς ρυθμούς του, σαν τα νωχελικά βήματα του μπάτλερ

Στίβενς, στα *Απομεινάρια μιας Ημέρας*. Είναι μία μπλε οπάλ διήγηση, ίσως αργή για μερικούς αναγνώστες, αλλά η δαντέλα της είναι πάντα πλεγμένη με μεράκι.

Τι θα συμβεί άραγε όταν η Κλάρα εκμετρήσει το χρήσιμο προσδόκιμό της, όταν αρχίσει να σκουριάζει και να την πονάνε τα αρθρικά της; Θα μας το διηγηθεί ο συγγραφέας ή θα μας αφήσει να αναρωτιόμαστε πώς πεθαίνουν τα ρομπότ που έχουν μετάσχει στα ανθρώπινα; Οι χριστιανοί θέλουν τα τέλη της ζωής τους να είναι «*ανώδυνα, ανεπαίσχυντα και ειρηνικά*». Τι ισχύει, όμως, για μια φίλη, που έστω τεχνητά, συνδέθηκε και νοιάστηκε γνήσια για ένα ασθενικό κορίτσι που μεγάλωνε; Ήταν Τεχνητή μεν, Φίλη δε.

II

Η σημερινή Τεχνητή Νοημοσύνη έχει πετύχει σχεδόν αδιανόητα πράγματα. Αξιοποιώντας τις τεράστιες δυνατότητες της «*βαθιάς μάθησης*» έχει νικήσει τους παγκόσμιους πρωταθλητές στο σκάκι και στο Go, κάνει ιατρικές διαγνώσεις ακριβέστερες από τους ειδικευμένους γιατρούς και συνθέτει νέα φάρμακα πολύ υψηλής αποτελεσματικότητας. Όμως δεν είναι «*νοημοσύνη γενικής χρήσης*»: η γνώση είναι πολύ στενά εστιασμένη σε ένα γνωστικό πεδίο και δεν μεταφέρεται αυτόματα σε ένα άλλο. Αυτό που οι περισσότεροι φαντάζονται για την Τεχνητή Νοημοσύνη, όταν τα ηλεκτρόνια κυκλοφορούν μέσα στα ολοκληρωμένα κυκλώματα, είναι κάτι διαφορετικό από εκείνο το οποίο συμβαίνει στους νευρώνες και τις συνάψεις μας. Η Γενική Τεχνητή Νοημοσύνη δεν υπάρχει ακόμη. Εκεί έχει υψωθεί ένας τοίχος, ο οποίος φαίνεται ότι δεν μπορεί να υπερπηδηθεί παρά μόνον

όταν οι μηχανές αποκτήσουν «συναισθήματα». Είναι επιστημονικά τεκμηριωμένο ότι τα (ανθρώπινα) συναισθήματα παίζουν έναν θεμελιώδη ρόλο στην ορθολογική λήψη αποφάσεων, στην αντίληψη, στη μάθηση, και σε πολλές ακόμη γνωσιακές λειτουργίες. Είναι φανερό, συνεπώς, ότι ένα ρομπότ δεν θα μπορέσει να αποκτήσει αυτή την Γενική Τεχνητή Νοημοσύνη και να επιβιώσει χρήσιμα στον κόσμο μας αν δεν διαθέτει «συναισθήματα». Ο Ισιγκούρο κάνει αυτό το άλμα και προικίζει την Κλάρα με «συναισθήματα», και έτσι μπορεί να πλοηγηθεί στον κόσμο προσπαθώντας να τον ερμηνεύσει, αν και όσο δεν υπάρχει «ενσωματωμένη εμπειρία» (πραγματικά δάκρυα λόγου χάριν) τα συναισθήματα δεν μπορούν ποτέ να είναι αυθεντικά. Ένα πλάσμα με συναισθήματα, ωστόσο, είναι κάτι με το οποίο μπορούμε να σχετιστούμε, ακόμη και σε ένα μυθιστόρημα.

Είναι παρακινδυνευμένο, εντούτοις, ο αναγνώστης να συμπαθήσει ένα ανθρωποειδές, σαν να επρόκειτο για έναν αξιαγάπητο ήρωα μυθιστορήματος. Όταν κάποια στιγμή το ρομπότ αρχίζει να χάνει λάδια (κυριολεκτικά ή μεταφορικά), ή μία άρθρωσή του σκουριάζει και αρχίζει να τρίζει, ο αναγνώστης συνειδητοποιεί ότι έχει πέσει στην παγίδα, έχει ήδη εκδηλώσει συναισθήματα για ένα άψυχο όν, για μία μηχανή. Αλλά μήπως είναι η πρώτη φορά; Όποιος έχει κλοτήσει εξοργισμένος τα λάστιχα ενός αυτοκινήτου που δεν παίρνει μπρος ένα κρύο πρωινό, αυτό ακριβώς δεν έχει κάνει; Έχει μπει βαθιά μέσα στο παιχνίδι, έχει ήδη εμπλακεί συναισθηματικά με μια μηχανή.

Ένα βιβλίο δεν γεννιέται εν μία νυκτί, ούτε εν κενώ. Στη Σουηδική Ακαδημία, στην τελετή απονομής του Νόμπελ Λογοτεχνίας του 2017, ο Ισιγκούρο στην ομιλία του έδωσε ένα στίγμα του πώς έβλεπε το μέλλον:

Και στρίβοντας στη γωνία -ή μήπως έχουμε ήδη στρίψει σε αυτή τη γωνία;- βρίσκονται οι προκλήσεις που εγείρουν οι εντυπωσιακές ανακαλύψεις στην επιστήμη, την τεχνολογία και την ιατρική. Οι νέες γενετικές τεχνολογίες -όπως η τεχνική γονιδιακής επεξεργασίας CRISPR- και οι εξελίξεις στην Τεχνητή Νοημοσύνη και τη ρομποτική θα μας φέρουν εκπληκτικά, σωτήρια οφέλη, αλλά μπορεί επίσης να δημιουργήσουν βάρβαρες αξιοκρατίες που θα μοιάζουν με απαρτχάιντ, και μαζική ανεργία, μεταξύ άλλων και σε εκείνους που βρίσκονται στις σημερινές επαγγελματικές ελίτ.

Όπως δηλαδή εξιστορεί στο βιβλίο αυτό.

Στην ίδια ομιλία, αναφέρθηκε και στην εξελικτική του πορεία ως συγγραφέα: «Τι θα γινόταν», αναρωτήθηκε χρόνια πριν, «αν σταματούσαν να με απασχολούν οι χαρακτήρες μου και αντ' αυτού με απασχολούσαν οι σχέσεις μου;» — προσέγγιση την οποία ακολούθησε σε αυτό το βιβλίο. Γιατί «όλες οι καλές ιστορίες, ανεξάρτητα από το πόσο ριζοσπαστικός ή παραδοσιακός είναι ο τρόπος αφήγησής τους, πρέπει να περιέχουν σχέσεις που είναι σημαντικές για μας — που μας συγκινούν, μας διασκεδάζουν, μας θυμώνουν, μας εκπλήσσουν.»

Η Κλάρα και ο Ήλιος δεν στέκει στο υψηλότερο σκαλί των επιτευγμάτων του Ισιγκούρο. Ευθύνεται, ίσως, το σύνδρομο του-πρώτου-βιβλίου-μετά-το-Νόμπελ. Είναι

όμως ένα ευαίσθητο βιβλίο, που μας κάνει να εξερευνήσουμε την ανθρώπινη φύση μας. Οι προβληματισμοί του για την Τεχνητή Νοημοσύνη, για τις σχέσεις ανθρώπου-μηχανής, και για το μέλλον μας –το οποίο μπορεί, σχεδόν ανεπαίσθητα στην αρχή, ταχέως μετά, να εξελιχθεί σε άκρως δυστοπικό– είναι επίκαιροι και διεισδυτικοί.

Η μετάφραση της Αργυρώς Μαντόγλου είναι πολύ καλή. Το έργο της είναι δύσκολο. Πρέπει να πετύχει δυο στόχους ταυτόχρονα: αφενός να αποδώσει την περίτεχνη πρόζα του Ισιγκούρο, και αφετέρου να μην αποστεί από την ιδιαίτερη πρωτοπρόσωπη αφήγηση ενός ρομπότ που μιλάει κάπως παράξενα και περιορισμένα μία δική του διάλεκτο, ενώ ο αναγνώστης προσπαθεί να εισχωρήσει στο μυαλό του. Και δεν απογοητεύει. Βέβαια η μετάφραση, η κάθε μετάφραση, δεν θα μπορούσε να αποδώσει σε όλα τα σημεία την υπαινικτική φιλοβελονιά του Ισιγκούρο. Ένα παράδειγμα: Σε ένα σημείο συζητούν για τα μελανά σημεία της διαβίωσης του Πολ, του πατέρα, που έχει κάνει περίεργες παρέες και ακολουθεί ο εξής διάλογος:

«Επειδή αυτή είναι η κοινότητά μου, Τζόσι. Δεν είναι τόσο άσχημα όσο ακούγεται. Μου αρέσει εκεί. Μοιράζομαι τη ζωή μου με ορισμένους υπέροχους ανθρώπους, οι περισσότεροι εξ αυτών έχουν παρόμοια διαδρομή με μένα. Τώρα πια έχουμε όλοι αντιληφθεί πως υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι για να ζήσει κανείς μια αξιοπρεπή και ικανοποιητική ζωή».

«Συγγνώμη, Πολ», είπε η Μις Έλεν (η μητέρα ενός μη αναβαθμισμένου φίλου της Τζόσι), «που υπαινίχτηκα πως εσύ και οι καινούργιοι σου φίλοι

είστε φασίστες. Δεν έπρεπε να πω κάτι τέτοιο. Εσύ είπες πως είστε όλοι λευκοί και από τις τάξεις της πρώην επαγγελματικής ελίτ. Το είπες όντως. Και πως είστε υποχρεωμένοι να οπλιστείτε καλά ενάντια στα άλλα είδη. Και αυτό ακούγεται κάπως φασιστικό...».

Στο πρωτότυπο αυτοί οι «ορισμένοι υπέροχοι άνθρωποι» είναι «*some very fine people*». Είναι η ίδια έκφραση που χρησιμοποίησε ο πρώην αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ («*But you also had people that were very fine people*»), αναφερόμενος στα γεγονότα της Σάρλοτσβιλ της Βιρτζίνια, το 2017, τότε που οι υπέρμαχοι της υπεροχής της λευκής φυλής, φασιστικά φυράματα με σβάστικες, παρέλασαν στους δρόμους της πόλης, σκοτώνοντας μια γυναίκα και τραυματίζοντας άλλα 35 άτομα στο διάβα τους.

Στην ίδια ομιλία της απονομής του βραβείου Νόμπελ, ο Ισιγκούρο αναφέρθηκε σε αυτό το ακροδεξιό τσουνάμι που είχε αρχίσει να τυλίγει τον κόσμο:

Οι δεξιές ιδεολογίες και οι φυλετικοί εθνικισμοί εξαπλώνονται. Ο ρατσισμός, στις παραδοσιακές μορφές και στις εκσυγχρονισμένες εκδοχές του, που πλασάρονται με καλύτερο μάρκετινγκ, είναι και πάλι σε άνοδο. Αναδεύεται κάτω από τους πολιτισμένους δρόμους μας σαν ένα θαμμένο τέρας που ξυπνά. Προς το παρόν φαίνεται να μην έχουμε κανέναν προοδευτικό σκοπό για να μας ενώσει. Αντίθετα, ακόμη και στις πλούσιες δημοκρατίες της Δύσης, έχουμε διασπαστεί σε αντίπαλα στρατόπεδα που ανταγωνίζονται λυσσαλέα για πλούτη ή εξουσία.

Εκείνη η άποψη βρήκε την θέση της σε αυτό εδώ το βιβλίο, τέσσερα χρόνια αργότερα.

[web only \(/kritikes/logotexnia/tag/web%20only\)](/kritikes/logotexnia/tag/web%20only)

[Καζούο Ισιγκούρο \(/kritikes/logotexnia/tag/](/kritikes/logotexnia/tag/)

[Καζούο%20Ισιγκούρο\)](#)

[Τεχνητή νοημοσύνη \(/kritikes/logotexnia/tag/](/kritikes/logotexnia/tag/)

[Τεχνητή%20νοημοσύνη\)](#)

[Γιώργος Ναθαναήλ](#)

[\(/kritikes/logotexnia/author/22928-giurgosnathanael\)](/kritikes/logotexnia/author/22928-giurgosnathanael)

Έχει σπουδάσει στο Yale και στο New York University, επί προέδρων Τζέραλντ Φόρντ, Τζίμι Κάρτερ και Ρόναλντ Ρέικαν. Αφότου επέστρεψε εργάζεται ως σύμβουλος επιχειρήσεων, κυρίως στον τομέα της τεχνολογίας, και γράφει για κακώς κείμενα, βιβλία που έχει διαβάσει, και αιχμές της τεχνολογίας.

Τελευταία άρθρα από τον/την Γιώργος Ναθαναήλ

- [Μια λιβάνι, μια Αρμάνι \(/gnomes/4858-mia-livani-mia-armani\)](/gnomes/4858-mia-livani-mia-armani)
- [Στη σκοτεινή ψυχή της Αμερικής \(/kritikes/koinonia/4844-sti-skoteini-psyxi-tis-](/kritikes/koinonia/4844-sti-skoteini-psyxi-tis)

amerikis).

- Περί την γλώσσα και άλλα ατοπήματα και χαρχαλιές (/kritikes/glossa/4843-peri-tin-glossa-kai-alla-atopimata-kai-xarxalies).
- Τα πλουσταριά της Μαγδαληνής (/kritikes/logotexnia/4821-ta-plystaria-tis-magdalinis).
- Αποκλειστικό: Ριζοσπαστικά μέτρα προστασίας του εγχώριου πολιτισμού (/blog/4802-apokleistiko-rizospastika-metra-prostasias-tou-egchoriou-politismoy).

Σχετικά Άρθρα

- Πώς ψηφίζουμε; (/gnomes/4891-pos-psifizoume) Κώστας Κούρκουλος (/kostas-koyrkoulos)
- Ένας ιρανς φιλόσοφος που μισεί τους άνδρες (/gnomes/4888-enas-trans-filosofos-pou-misei-tous-andres) Μαρίλια Παπαθανασίου (/marilia-parathanasiou).
- Γιατί ο Μητσοτάκης δεν χάνει εκλογές (/gnomes/4887-giati-o-mitsotakis-den-xanei-ekloges) Κώστας Κούρκουλος (/kostas-koyrkoulos).
- Η απώλεια της Άντειας Φραντζή (1945-2024) (/stiles/eis-mnimin/4881-i-apoleia-tis-anteias-frantz-1945-2024) Τηλέμαχος Αναγνώστου (/tilemaxos-anagnostou).
- Το μυθιστόρημα της χειραφέτησης (/kritikes/logotexnia/4872-to-mythistorima-tis-xeirafetisis) Θόδωρος Σούμας (/thodoros-soymas).

1 σχόλιο

Εξαιρετική ανάλυση ενός ιδιαίτερου αλλά πολύ επίκαιρου θέματος. Ο νομπελίστας Ισιγκούρο δεν θα μπορούσε να βρει καλύτερο σχολιαστή, για το συγκεκριμένο βιβλίο, από τον Γιώργο Ναθαναήλ!

Γιώργος Ρούσος

07 Φεβ 2024, 09:02

[🚫 \(/kritikes/logotexnia/comments/report?commentID=18911\)](/kritikes/logotexnia/comments/report?commentID=18911)

[🔗 \(/kritikes/logotexnia/4715-mixanes-me-synaisthimata#comment18911\)](/kritikes/logotexnia/4715-mixanes-me-synaisthimata#comment18911)

Προσθήκη σχολίου

Όλα τα πεδία είναι υποχρεωτικά. Ο κώδικας HTML δεν επιτρέπεται.

Σχόλιο

Γράψτε το σχόλιό σας...

Όνομα

Όνομα

E-mail

email

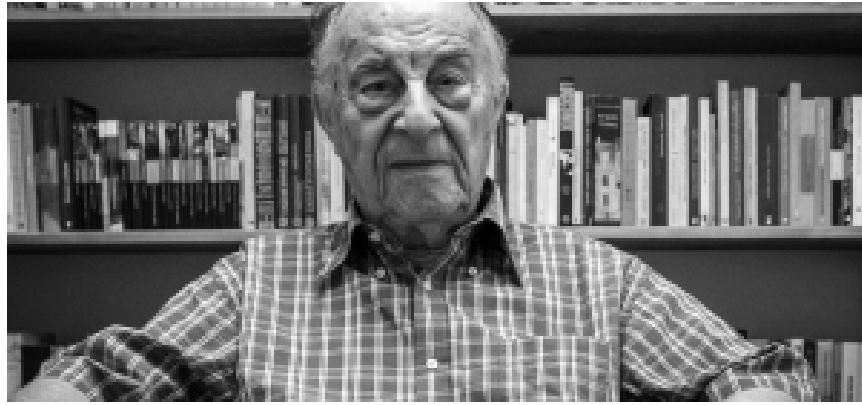
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΕΥΧΟΣ

(/teuxi/4897-teyxos-154)

Τεύχος 154 (/afroditi-parageorgiou/tag/Τεύχος%20154)

Editorial

[\(/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotoopoulos\)](/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotoopoulos)

Ο οξυδερκής Βασίλης Παναγιωτόπουλος

[\(/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotoopoulos\)](/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotoopoulos)

[The Books' Journal \(/the-books-journal\)](#)

Όλα τα Editorials (/editorials)

[\(/component/banners/click/238\)](/component/banners/click/238)

ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΑΡΘΡΑ

[\(/gnomes/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas\)](/gnomes/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas)

Πόσο «βυρωνικός» ήταν ο Βύρωνας;

[\(/gnomes/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas\)](/gnomes/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas)

[Καρολίνα Μέρμηγκα \(/karolina-mermigka\)](#)

[\(/gnomes/4893-ti-tha-symvei-stin-anatoliki-evropi-ean-oi-ipa-apoxorisoun\)](#)

Τι θα συμβεί στην Ανατολική Ευρώπη εάν οι ΗΠΑ αποχωρήσουν [\(/gnomes/4893-ti-tha-symvei-stin-anatoliki-evropi-ean-oi-ipa-apoxorisoun\)](#)

[Andreas Umland](#) [\(/gnomes/author/23059-andreasumland\)](#)

[\(/gnomes/4891-pos-psifizoume\)](#)

Πώς ψηφίζουμε; [\(/gnomes/4891-pos-psifizoume\)](#)

[Κώστας Κούρκουλος](#) [\(/kostas-kourekoulos\)](#)

[\(/paremvaseis/4889-i-mageia-tis-aftapatis-kai-o-diorthotikos-syntelestis-1\)](#)

[Η μαγεία της αυταπάτης \(και ο διορθωτικός συντελεστής -1\) \(/paremvaseis/4889-i-mageia-tis-aftapatis-kai-o-diorthotikos-syntelestis-1\)](#)

[Λευτέρης Ζούρος \(/gnomes/author/22839-leyterhszooyros\)](#)

[\(/gnomes/4888-enas-trans-filosofos-pou-misei-tous-andres\)](#)

Ένας τρανς φιλόσοφος που μισεί τους άνδρες

[\(/gnomes/4888-enas-trans-filosofos-pou-misei-tous-andres\)](#)

[Μαρίλια Παπαθανασίου \(/marilia-parathanasiou\)](#)

ΔΗΜΟΦΙΛΕΣΤΕΡΑ

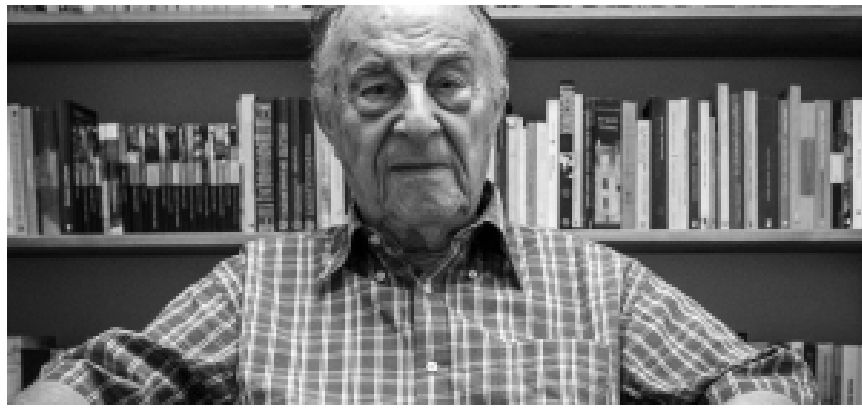

[\(/kritikes/logotexnia/4885-o-bairon-sti-venetia-to-1817\)](#)

Ο Μπάιρον στη Βενετία το 1817

[\(/kritikes/logotexnia/4885-o-bairon-sti-venetia-to-1817\)](#)

[Παναγιώτης Ιωαννίδης \(/panagiotis-ioannidis\)](#)

[\(/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotopoulos\)](/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotopoulos)

Ο οξυδερκής Βασίλης Παναγιωτόπουλος

[\(/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-](/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotopoulos)

[panagiotopoulos\)](/editorials/4869-o-oksyderkis-vasilis-panagiotopoulos)

[The Books' Journal \(the-books-journal\)](#)

[\(/kritikes/logotexnia/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas\)](/kritikes/logotexnia/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas)

Πόσο «βυρωνικός» ήταν ο Βύρωνας;

[\(/kritikes/logotexnia/4896-poso-vyronikos-itan-](/kritikes/logotexnia/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas)

[o-vyronas\)](/kritikes/logotexnia/4896-poso-vyronikos-itan-o-vyronas)

[Καρολίνα Μέρμηγκα \(/karolina-mermigka\)](#)

[\(/stiles/eis-mnimin/4881-i-apoleia-tis-anteias-frantzi-](/stiles/eis-mnimin/4881-i-apoleia-tis-anteias-frantzi-)

[1945-2024](#)

[Η απώλεια της Άντειας Φραντζή \(1945-2024\)](#)
[\(/stiles/eis-mnimin/4881-i-apoleia-tis-anteias-frantzi-1945-2024\)](#)

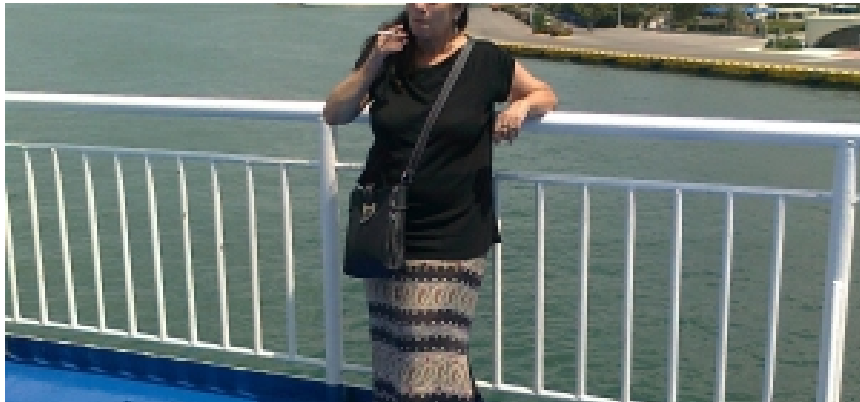
[Τηλέμαχος Αναγνώστου \(/tilemaxos-anagnostou\)](#)

[\(/kritikes/4862-alis-monro-apo-tin-plevra-ton-gynaikon\)](#)

[Άλις Μονρό: από την πλευρά των γυναικών](#)
[\(/kritikes/4862-alis-monro-apo-tin-plevra-ton-gynaikon\)](#)

[Εύη Καρκίτη \(/eyi-karkiti\)](#)

[\(/kritikes/poisi/4879-sto-orfanotrofeio-tis-nyxtas-1\)](#)

[«Στο ορφανοτροφείο της νύχτας» \[1\]](#)
[\(/kritikes/poisi/4879-sto-orfanotrofeio-tis-nyxtas-1\)](#)

[Λίζυ Τσιριμώκου \(/lizy-tsirimokou\)](#)

[\(/component/banners/click/189\)](#)

ΓΝΩΜΕΣ

[\(/gnomes/4893-ti-tha-symvei-stin-anatoliki-evropi-ean-oi-ipa-apoxorisoun\)](#)

Τι θα συμβεί στην Ανατολική Ευρώπη εάν οι ΗΠΑ αποχωρήσουν [\(/gnomes/4893-ti-tha-symvei-stin-anatoliki-evropi-ean-oi-ipa-apoxorisoun\)](#)

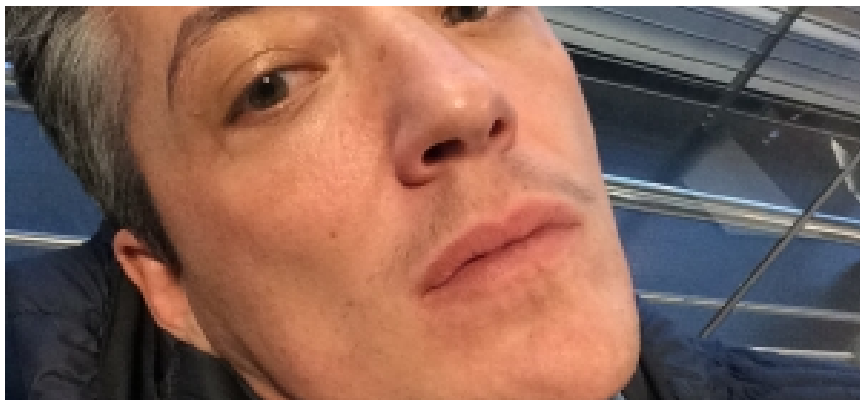
[Andreas Umland \(/vasilis-thomopoulos/author/23059-andreasumland\)](#)

[\(/gnomes/4891-pos-psifizoume\)](#)

Πώς ψηφίζουμε; [\(/gnomes/4891-pos-psifizoume\)](#)

[Κώστας Κούρκουλος \(/kostas-koyrkoulos\)](#)

[\(/gnomes/4888-enas-trans-filosofos-pou-misei-tous-](#)

andres).

Ένας τρανς φιλόσοφος που μισεί τους άνδρες
(/gnomes/4888-enas-trans-filosofos-pou-misei-tous-andres)

Μαρίλια Παπαθανασίου (/marilia-papathanasiou)

(/gnomes/4887-giati-o-mitsotakis-den-xanei-ekloges)

Γιατί ο Μητσοτάκης δεν χάνει εκλογές
(/gnomes/4887-giati-o-mitsotakis-den-xanei-ekloges)

Κώστας Κούρκουλος (/kostas-kouρκouλος)

(/gnomes/4883-o-stefanos-kasselakis-eleftheronetai-
apo-ta-desma-tou-nomou)

Ο Στέφανος Κασσελάκης ελευθερώνεται από τα
δεσμά του νόμου! (/gnomes/4883-o-stefanos-
kasselakis-eleftheronetai-apo-ta-desma-tou-
nomou)

Κώστας Κούρκουλος (/kostas-kouρκouλος)

Video

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ - ΝΤΟΚΙΜΑΝΤ...

«Play it again, Χρήστο» - Χρήστος Βακαλόπουλος - Ντοκιμαντέρ Σταύρου Καπλανίδη (/videos/2600-χρήστος-βακαλόπουλος-ντοκιμαντέρ-σταύρου-καπλανίδη)

The Books' Journal

Ηλίας Κανέλλης & ΣΙΑ ΕΕ

Νικοτσάρα 1, 11471, Αθήνα,

Τηλ./Fax: 210 6450006

info@booksjournal.gr

(<mailto:info@booksjournal.gr>)

Ασφάλεια Συναλλαγών (/asfaleia-synallagon)

Newsletter

Θέλετε να λαμβάνετε τα νέα μας;

E-mail

Εγγραφή

Ταυτότητα

Το Books' Journal είναι μια απολύτως ανεξάρτητη επιθεώρηση με κείμενα παρεμβάσεων, αναλύσεις, κριτικές και ιστορίες, γραμμένα από τους κατά τεκμήριον ειδικούς. Καθηγητές πανεπιστημίου, δημοσιογράφους, συγγραφείς και επιστήμονες με αρμοδιότητα το θέμα με το οποίο καταπιάνονται.

Συνεχίστε... (/poioi-eimaste)

© 2023 The Books' Journal

 (<https://www.facebook.com/booksjournal.gr/>)

 (<https://twitter.com/BooksJournal>)

Created by Kokonut Web Services
(<http://www.kokonut.gr/>)

